

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

TEEMAPÄEV: KOOLIÜMBRUSE PUUD

KLASS: 2. klass

MAHT: 2 PÄEVA

SEOTUS ÕPPEKAVAGA:

Loodusõpetus I kooliaste: organismid ja elupaigad. Maismaataimed: leht- ja okaspuud, nende välisehitus. Mõisted: puu, lehtpuu, okaspuu, leht, tüvi, oks, võra, juur, koor, puitunud, igihaljas. Praktilised tööd: vaatlus, õppekäik.

ÜLDPÄDEVUSED:

väärtuspädevus- suhtub positiivselt loodusesse; näeb ilu enda ümber; väärtustab seto kultuuri;
sotsiaalpädevus- oskab teha koostööd;
enesemääratluspädevus- õpilane mõistab, et ta on üks seto kultuuri edasikandjatest;
õpipädevus- oskab hinnata oma õpitegevust; oskab analüüsida oma teadmisi ja oskusi;
matemaatikapädevus- oskab arvutada ja tekstülesandeid lahendada;
suhtluspädevus- oskab ennast selgelt ja arusaadavalt väljendada; oskab lugeda ja mõista puudega seotud ilukirjanduslikku teksti.

PEAEESMÄRK:

ÕPILANE:

- tunneb huvi looduse vastu;
- tunneb kooliümbruse puid;
- teab, millised esemed on puidust valmistatud.

SEONDUVAD EESMÄRGID:

ÕPILANE:

- viibib looduses;
- tunneb kooliümbruse leht- ja okaspuid;
- oskab nimetada ja näidata puu osasid;
- tunnetab oma seotust loodusega ja oskab loodust hoida;
- õpilane joonistab puidust esemeid.

LÕIMING:

- Eesti keel- mõistab eakohast teksti; saab aru küsimustest ja oskab neile vastata; avaldab suuliselt oma arvamust; oskab mõistatada.
- Matemaatika- loeb ja mõistab eakohaseid matemaatilisi tekste; arvutab õpitu piires.

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

- Muusikaõpetus- laulab seto rahvalaulu.
- Kehaline kasvatus- liigub looduses, mängib.
- Kunstiõpetus ja tööõpetus- looduse ilu väärtustamine; märkab värve ja vorme looduses; kasutab oskuslikult looduslikku materjali; on loov.

LÄBIVAD TEEMAD:

1. Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpib tundma oma kooliümbrust; suhtub heaperemehelikult loodusesse; tunnetab ennast looduse osana.
2. Tervis ja ohutus: mõistab tervislikke eluviise (viibimine looduses).
3. Väärtused ja kõlblus: on viisakas ja lugupidav kaaslaste suhtes; liigub looduses turvaliselt; märkab looduse ilu.
4. Kultuuriline identiteet: mõistab ennast seto kultuuri kandjana.

ÕPITEGEVUSED:

1. päev- tegevused õues (õppekäik)

1. tegevus- puude vaatlus

Alguses tuletame meelde taime osad. Taimede osad on juur, vars ja leht, õistaimede osad on ka õis ja vili.

Puude vaatlus osade kaupa (tüvi- värvus, jämedus, pikkus, koore pind; võra- kuju, tihedus, hargnemine; leht- kuju, serv, tipp, suurus, värvus).

Puul on üks tugev vars, mida nimetatakse tüveks. Tüvi haruneb ja neid harusid nimetatakse oksteks. Puul on okste küljes lehed ja mullas juured.

2. tegevus- mäng

Liikumismäng taime osade kinnistamiseks.

Õpetaja näitab taime osa ja lapsed teevad vastavalt kokkulepitud liigutuse:

juur- lapsed kükitavad;

vars- lapsed tõusevad püsti;

leht- lapsed panevad käed puusa;

õis- lapsed tõstavad käed pea kohale sõrmseongusse.

3. tegevus- võistlus

Õpilased jagatakse kaheks võistkonnaks. Võistkondade ülesandeks on nimetada kordamööda puude nimetusi. Kumb võistkond teab rohkem nimetusi, on võitnud.

4. tegevus- oksa vaatlus

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

Edasi tutvume puitunud varre ehitusega. Näitvahendiks on igale lapsele tükk puu oksast. Õpetaja ütleb, millise puu oks ühel või teisel lapsel on. Lapsed uurivad oksa: puitunud vart näppude vahel pigistades ja painutades tundub see kõva ja tugev. Õpetaja näitab, et puitunud vars murdub praksatusega, rohttaime vars aga mitte. Õpilased proovivad oma oksa murda.

5. tegevus- vestlus, arutelu, rühmitamine

Arutelu teemal, millest tunneb ära lehtpuu, millest okaspuu.

Vestlus lehtedest, seemnetest, viljadest. Näitvahendite vaatlus (õpetajal kaasas lehed, viljad).

Lapsed koguvad erinevate puude lehti.

Kogutud lehtede jagamine kolme rühma (õpilased valivad ise, mis tunnuse alusel nad rühmitavad). Rühmad tutvustavad oma tööd.

Puude rahvapärased nimetused (LISA 1- leht puude rahvapäraste nimetustega). Arutelu õpilastega, missugused rahvapärased nimetused on neile tuttavad.

6. tegevus- rahvalaulu laulmine

Kasutades puude rahvapäraseid nimetusi, laulame seto rahvalaulu „Looda, looda loona-tarka“ (LISA 2 – rahvalaulu sõnad).

Puude nimetuste meenutamine, kellest lauldi: kask, mänd, kadakas, kuusk, paju, haab, lepp.

7. tegevus- mäng

Mängu ”Sõprus puuga” mängimine (LISA 3- mäng ”Sõprus puuga”).

8. tegevus- käeline tegevus

Õpilane otsib krobelse koorega puu ja asetab selle tüvele õhema paberilehe. Rasvakriidi küljega värvides saab puukoore jäljendi. Õpetaja kogub õpilaste tööd kokku, et järgmisel päeval kasutada neid raamatu valmistamisel.

2. päev- tegevused klassis

1. tegevus- jutukese lugemine, tabeli täitmine

Puud räägivad omavahel ka juttu. Loeme setu muinasjuttu lepa ja haava kõnelusest (LISA 4- jutt „Mida haab lepaga kõneles“).

Sõnade tähenduste selgitamine.

Küsimustele vastamine jutu põhjal.

Teksti järgi tabeli täitmine (LISA 5 – tabel jutu kohta).

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

2. tegevus- mõistatuste mõistatamine

Mõistatuste mõistatamine (LISA 6- mõistatusi puudest).

3. tegevus- puidust esemete joonistamine

Puidust esemete joonistamine, mis on lapsel kodus või mida oled kusagil näinud.

4. tegevus- tekstülesannete lahendamine, arvutamine

Töölehe täitmine (LISA 7- matemaatika tööleht). Töölehe ülesanded kontrollitakse koos, parandatakse valed vastused ja antakse hinnang tööle.

5. tegevus- nuputamine

Kinnistavad tegevused: puude nuputamine (LISA 8- kas tunned puid).

6. tegevus- filmi vaatamine, vestlus

Puud on olnud läbi aegade meie sõbrad ja meie oleme olnud puude sõbrad. Tänapäeval see enam päris nii ei ole. Puudel ei osata hästi vahet teha ja rahvatarkused puude kohta kipuvad unuma. Sõprust on vaja uuendada.

Loodusmees Hendrik Relve tutvustab Eestimaal kasvavaid puid. Täna vaatamegi filmi „Puuga sõbraks“ (u 20 min).

Vestlus filmi põhjal.

7. tegevus- raamatu meisterdamine

Õpetaja jaotab laudadele erinevaid puulehti. Õpilane valib ühe lehe ja liimib oma puukoore jäljendile.

Ühistööna valmib leheraamat (õpetaja aitab kokku kõita).

HINDAMINE:

Õppekäik- hinnang (vaatlus- kui aktiivne õpilane oli, kuidas ta hakkama sai)

Eesti keele tööleht- hinne (oskab teksti järgi tabelit täita)

Matemaatika tööleht- hinnang (õpilase enesehinnang- koos kontrollitakse, parandatakse valed vastused)

Puitesemete joonistamine- hinne (töö tulemus)

Leheraamat- hinnang (õpilase enesehinnang, õpetaja hinnang- töö tulemus)

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD:

- Anari, O., Piht, S. (2009). *Lehtpuud*. Ilo
- Latsi leelokuur Laanõtsirk. (2007). *Õgal tsirgul uma laul (CD)*. Setomaa riiklik kultuuriprogramm, Värska Kultuurikeskus.
- Loks, M., Loks, Ü. (2004). *Sinasõbraks loodusega*. Tallinn: Koolibri.
- Loks, M., Loks, Ü. (2011). *Loodusõpetuse tööraamat 2. klassile 1. osa*. Tallinn: Koolibri.
- Mida haab lepaga kõneles*. Külastatud aadressil http://miksike.ee/documents/main/lisa/1klass/tooleht_haab_lepp_veronikapaavel.doc
- Paavel, V. *Mis käib lepa, mis haava kohta?*, http://miksike.ee/documents/main/lisa/1klass/tooleht_haab_lepp_veronikapaavel.doc)
- Puudest algab mets*. <http://www.sagadi.ee>
- Relve, H. (2008). *Puu sõbraks (DVD)*. Tallinn: Vesilind
- 1000 mõistatust, 500 vanasõna*. (2010) Tallinn: Ilo
- Tuusti, A., Lotman, K. (2001). *Keskkonnamängude kogumik*. Taani Keskkonnakaitse Agentuur. Tartu: Triip

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

LISA 1

PUUDE RAHVAPÄRASED NIMETUSED (Anari , & Piht, 2009, lk 11 järgi) LISA 1

kask- kõiv, õmmik
pärn- lõhmus, niinepuu
vaher- pikaninapuu, läänepuu
tamm- hiiepuu
haab- mädapuu, hundipuu
pihlakas- pihl, pihelgas, pihlapuu
paju- remmelgas, leंबर
mänd- pedajas, pedakas
hobukastan- okasõunapuu, taanipuu

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

LOODA, LOODA LOONA-TAARKA (Laanõtsirk, 2007, lk 2 järgi)

LISA 2

iistütteleja Kõivo Merili; killõ Saarõ Karin

Looda looda loona-taarka,
mõista mõista meeli-taarka.
Kellel valgõ särgikõnõ?
Kõivol valgõ särgikõnõ.
Kellel peeni piht jokõnõ?
Pedäjäl peeni piht jokõnõ.
Kellel kahhar kaabukõnõ?
Kadajal kahhar kaabukõnõ.
Kellel korgõ kuuõkõnõ?
Kuusõl korgõ kuuõkõnõ.
Kellel pika põllõpaila?
Pajul pika põllõpaila.
Kellel helme helehepä?
Sõstral helme helehepä.
Kellel halli hammõkirä?
Haaval halli hammõkirä.
Kellel viiso' vesitse'?
Lepäl viiso' vesitse'

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

Mäng „SÕPRUS PUUGA“ (Tuusti, & Lotman, 1998, lk 5 järgi)

LISA 3

TEEMA:	Puude eripära tajumine kompimismeele abil
VANUS:	9 ja vanemad
KOHT:	metsas, pargis
AEG:	15 min.
RÜHMA SUURUS:	paarisarv
VAHENDID:	sallid silmade sidumiseks

Mängu kirjeldus

Ühel paarilistest seotakse silmad kinni ja teine paariline viib ta läbi metsa ühe puu juurde. Pime paariline hakkab puud katsuma ja püüab meelde jätta, milline see on.

Teda võib aidata: „Puuduta koort, katsu põsega, kas see puu on elus, mis ta peal kasvab, millised on oksad, kas ta on sinuvanune, kas saad tema ümbert kinni võtta... jne?“

Kui pime partner on puuga piisavalt tutvunud, talutatakse ta tagasi alguspunkti, kuid mitte otse, vaid püüdes „jälgi segada“.

Kui avada nüüd mängija silmad ja ta hakkab otsima oma puud, avastab ta äkki, et iga puu metsas on eriline. Niiviisi leitud puusõber võib mällu jääda väga kauaks. Kui on piisavalt aega, vahetavad paarilised rollid.

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

MIDA HAAB LEPAGA KÕNELES

LISA 4

Kord läksid haab ja lepp vaidlema, kumb inimestele rohkem meeldib. Haab seletas:
„Minust tehakse kõige paremat paberit, karjused teevad mu lehtedest vanikuid ja vihtu. Minu lehti söövad kõik loomad, talvel närivad veel koortki. Aga sinu koort ja lehti ei taha keegi.“

Lepp jälle kiitis ennast:

„Minust tehakse kõige paremad kapad ja tõrred ja piimanõud. Minust tehakse veel lusikaid ja kulpe, aga sinust ei saa midagi. Minu koorega värvitakse kõige paremaid rõivaid. Sind, haaba, ei salli keegi. Kui sa värised, ütleb rahvas, et haab habiseb nii, et ei lase kõneldagi. Põletada sind ka ei kõlba.“

Haab vastas:

„Mina olen sügisel kõige ilusam. Aga sind, leppa, ei salli keegi. Kui karjused sügisel läbi lepavõsa lähevad, siis kiruvad, et su oksad peksavad neid.“

Lepp ütles siis lepitades haavale, et küll nad ikka meeldivad inimestele mõlemad.

(Setu muinasjutu ainetel)

SÕNADE SELETUSI:

Vanik- pärja moodi kaunistus

Viht- lehtedega oksakimp, kasutatakse saunas

Kapp- sangaga puust jooginõu

Tõrs- suur puutünn

(Mida haab lepaga kõneles,

http://miksike.ee/documents/main/lisa/1klass/tooleht_haab_lepp_veronikapaavel.doc)

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

NIMI.....

LISA 5

MIS KÄIB LEPA, MIS HAAVA KOHTA? KIRJUTA TABELIS ÕIGELE POOLELE!

PUUNÕUD
SÜGISEL ILUS
EI PÕLE HÄSTI
KOOR ANNAB VÄRVI

KULBID, LUSIKAD
VIHAD JA VANIKUD
LOOMAD SÖÖVAD

PABER
KASVAB VÕSANA
LEHED VÄRISEVAD

HAAB	LEPP

(Paavel, *Mis käib lepa, mis haava kohta?*,

http://miksike.ee/documents/main/lisa/1klass/tooleht_haab_lepp_veronikapaavel.doc)

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

MÕISTATUSI PUUDEST (1000 mõistatust, 500 vanasõna, 2010, lk 123 järgi) LISA 6

Talvel jänku teda kiusama kipub,
oksi närib ja koort tal rikub.
Väärispuuks teda ei raiuta mitte,
masin teeb temast vabrikus tikke? (haab)

Kodu tal metsas, aias ja aasal;
lähed sauna, võtad ta kaasa;
ehteks tuppagi kevadel tood,
maitsvat ja heledat mahla ka jood? (kask)

Õied kui küünlad on kevadel puul,
viljaks on muna, nii parajalt suur? (hobukastan)

Emand mäel,
helmed kaelas? (pihlakas)

Ühel emal oli tuhat poega,
kõigile andis kausikese,
ainult ise jäi ilma? (tamm)

Selle puu pealt teise nina endale võid võtta? (vaher)

Suvel kuub tal roheline,
saabub sügis- sünnib ime,
kuub nüüd päris kirjuks läheb,
kirjult seda kannab vähe,
varsti viskab selle maha,
talvel paljalt olla tahab? (lehtpuu)

- Lahenda tekstülesanded.

* Kase seeme läks tuulega lendu. Esimese hooga lendas ta 10 meetrit ja jäi kuuse latva kinni. Siis lendas ta 4 meetrit ja peatus maja katusel. Mõne aja pärast tõusis õhku ja lendas 6 meetrit, maandus siis maapinnal ja hakkas seal kasvama. Mitu meetrit seeme lendas?

.....
.....
.....
.....

Vastus.

* Siim ja Veiko võtsid Vahtra talu vahtrapuudelt mahla. Esimesel päeval said nad 4 liitrit mahla, teisel päeval 3 liitrit mahla, kolmandal päeval 5 liitrit mahla ja neljandal päeval 2 liitrit mahla. Mitu liitrit mahla said poisid kokku?

.....
.....
.....
.....
.....

Vastus.

- Arvuta.

* Saar ja vaher hakkasid võidu kasvama. Kumb puu kasvas kõrgemaks?

kask

$$20 - 8 + 3 + 5 + 8 - 5 + 7 = \dots\dots\dots m$$

vaher

$$10 + 7 - 2 + 2 + 3 + 8 - 3 + 3 = \dots\dots\dots m$$

Vastus

1. Seda puud leidub looduses väga palju. Kasvab võsana ja hästi kiiresti. Kasutatakse küttepuuna, liha ja kala suitsutamiseks. Kus see puu on kasvanud, seal on väga viljakas muld.

2. Neid puid istutatakse tihti koduõuele. Okstel usutakse olevat võlujõud. Eriti kaunid on need sügisel vilju kandes. Vilju söövad meelsasti linnud.

3. Sellel puul on tihti ka talvel lehed küljes. Kutsutakse puude kuningaks. Jämedamate puude ümbermõõt on üle 7 meetri ja vanus üle 500 aasta. Viljad on mõnusaks toidupalaks nii mõnelegi linnule-loomale. Leht ehib Eesti looduskaitse märki.

4. Teist nii kirevate lehtedega puud sügisel Eestis ei leidu. Kevadel annab magusat mahla. Lastele meeldib viljadest „ninasid“ teha. Lehe kujutis on Kanada riigilipul.

5. Puu on äratuntav lehtede järgi – ümarad ja hakkavad väikseimagi tuulepuhanguga värisema. Puu nagu lõdiseks kogu aeg ja kardaks midagi. Sügisel värvub erkpunaseks. Koort söövad talvel jänesed ja põdrad, sest koor on väga toitev.

6. Kevadel annab see puu mahla. Nelipühade ajal tuuakse oks tupp. Lehed on südajad ja sakiliste servadega. Hinnatud küttepuu, koor on musta-valgekirju. Okstest tehakse suvel saunavihtasid ja talvel luudasid. Vanasti valmistati koorest tõkatit ja määriti sellega saapaid.

7. Selle puu õied on raviva toimega, nendest tehakse teed. Mesilased koguvad tema õitest suure osa oma meesaagist. Kõige kergem puu, millest on tehtud kausse ja teisi puunõusid, koorest punuti viiske. Lehed on südamekujulised.

(LEPP, PIHLAKAS, TAMM, VAHER, HAAB, KASK, PÄRN)

(Loks & Loks, 2004)

KOOLIÜMBRUSE PUUD Merike Kull & Elle Tikkop

LISAMATERJAL ÕPETAJALE ETTEVALMISTAMISEKS

LISA 9

Puudest algab mets. <http://www.sagadi.ee>